

Шевченко А.¹, Щурова В.²

¹ Аспірант кафедри Дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету будівництва і архітектури, Київ

anneten06@gmail.com

orcid.org/0000-0003-0178-5615

² Доцент кафедри Дизайну архітектурного середовища
Київський національний університет будівництва і архітектури

viktoshchuro@gmail.com

orcid.org/0000-0001-8468-3280

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ ЛАНДШАФТНИХ ЗОН ДЛЯ ТИМЧАСОВОГО ВІДПОЧИНКУ

© Шевченко А., Щурова В. 2021

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2021.22-23.64-70>

Анотація. У статті розглянуто останні дослідження і публікації з містобудування та ландшафтної архітектури, класифікацію ландшафтно-рекреаційних зон, розроблену різними вченими. Зонам відпочинку та рекреаційним просторам для короткочасного відпочинку особливе значення надається в умовах реконструкції історичних центрів міст. Центральні зони міст є найбільш доступними для проведення натурального обстеження. Нові рекреаційні громадські простори, які сформувалися у центральних зонах європейських міст Польщі, Австрії, Латвії, Чехії – результат проведення архітектурних і ландшафтних конкурсів. Основні характеристики архітектурно-розпланувальної організації залежать від композиційних особливостей історичного оточення, які виявлено за результатами авторського натурального обстеження центральної зони м. Варшава. Виділено основні вимоги та обмеження з новіших нормативних джерел задля забезпечення комфорту – фізичного, біокліматичного, психологічного, естетичного. Розглядається можливість створення універсальних показників. Підкреслено значущість підбору дендрологічного матеріалу для влаштування штучного ландшафту і вираження індивідуальності. Зазначено ряд питань, які необхідно вирішити при реконструкції озелених територій: архітектурно-ландшафтна оцінка з метою виявлення композиційного потенціалу території – основних функціональних зон та видових точок, як сприятливих, так і несприятливих, визначається наявність інженерних мереж, проводиться інвентаризація зелених насаджень з визначенням їх видового складу та сучасного стану. Для тимчасового відпочинку в центральних зонах міст влаштовуються малі сади і сквери з наступними характеристиками: «відкритість» – взаємодію композиції забудови і благоустрою, зв'язок зі стилістикою архітектурного середовища; «нелінійність» – пульсуючий простір, зміну ширини транзитних просторів, в безперервній смугі рядової забудови; «варіантність» – прогнозування розвитку на основі функціональних, територіальних, екологічних та інших обґрунтувань.

Ключові слова: ландшафтно-рекреаційні простори, сквер, реконструкція озелених територій, ландшафтний дизайн.

Актуальність теми. Зони відпочинку та рекреаційні простори є важливою складовою структури кожного міста. Як історичні, так і сучасні публічні простори наразі зазнають швидких змін, що викликає занепокоєння щодо негативних наслідків. Сучасний інтерес до проблеми формування зон відпочинку був наслідком усвідомлення їх значущості та різноманітних функцій, які вони виконують. Оптимізація навколишнього середовища засобами озеленення – одна з найважливіших наукових,

соціальних і економічних завдань сучасності. Стан навколишнього середовища вимагає переходу до інтенсивних методів запобігання забруднення атмосфери і ґрунту. Розширення ландшафтно-рекреаційних просторів, що забезпечують здорові умови життя, діяльності та відпочинку населення, – невід’ємний елемент планувальної системи міст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

У статті «Функціонально-планувальна організація ландшафтно-рекреаційних об’єктів» д. арх., проф. Панченко Т. Ф., к. арх., доц. Рубан Л. І.; аспірантів КНУБА: Голуба А. А., Омшанської А. Г., Звягінцевої А. В., Баяндіна П. С., Зеленського В. О.; аспіранта ОДАБА: Гудзенка А. розглянуто проблеми планування ландшафтно-рекреаційних територій на державному, регіональному, місцевому та локальному рівнях. Що стосується дослідження наукових проблем міського рівня їм присвячено роботу на тему «Прибережні ландшафтно-рекреаційні зони міста: сучасні тенденції планування» (доц. Л.І. Рубан). Питанням, які стосуються детального планування території, присвячено наукове дослідження «Особливості функціонально-планувальної організації православних храмів у прибережному ландшафті» (асп. П. С. Баяндін). Новим науковим напрямом, який предметно раніше не досліджувався архітекторами, є локальне озеленення частин будівель і споруд, що представлено в роботі «Світовий досвід ландшафтного благоустрою міської забудови» (асп. В. О. Зеленський), присвяченій проблемам сучасного будівництва та екології у мегаполісах. Також слід зазначити наукові дослідження із суміжних наук, таких як: екологічні, географічні, біологічні тощо.

Мета статті. На базі аналізу ландшафтно-рекреаційних просторів міст Європи сформулювати характеристики зон тимчасового відпочинку в центральних зонах міст.

Виклад основного матеріалу.

Ландшафтно-рекреаційні простори міст, серед яких: «міські елементи ландшафту (парки, сади та сквери, зелені насадження закладів освіти, охорони здоров’я, виробничих підприємств тощо) (Панченко Т.Ф., Рубан Л. І. та ін., 2014, с. 173– 183), ландшафтно-рекреаційні території – острови, прибережні ділянки внутрішніх і зовнішніх акваторій; громадські території – пішохідні вулиці, бульвари, площі, «зелені оазиси». Створення нових рекреаційних зон в умовах реконструйованого історичного центру міста – є складним, якщо брати до уваги міста Польщі такі як Варшава, Познань, Люблін, Краків, Вроцлав, Гданськ. Створення рекреаційних зон можливе, але вони не будуть нести в собі оздоровчу функцію, бо більшість центральних площ і прилеглих кварталів не мають озеленення, вулиці надто вузькі щоб посадити дерева, а площі вимощені бруківкою, тому можливе розміщення відносно «нейтральних» лавок або місць для сидіння, у всіх інших випадках – висаджування дерев – зруйнує історичну атмосферу і буде заважати спогляданню фасадів будівель. Тому варто в процесі дослідження знайти оптимальний варіант для вирішення даного питання, один з них це – переносне озеленення (вічнозелені росли в горщиках), також як варіант – створення кількох озелених рівнів. Найбільш «безболісними» варіантами озеленення можуть бути газони. Вертикальне озеленення балконів, лоджій або нереконструйованих стін – теж один з цікавих варіантів, який є досить трудомістким але досить гарним і екологічним. В Європі можна часто зустріти поєднання аутентичної архітектури та сучасної, в якій використовують сучасні зістарені матеріали, наприклад: Бібліотека Варшавського університету (рис.1 а, б) і будівля суду у Варшаві (Рис.1 в, г). Ці будівлі мають озеленення даху, що є цікавим і новочасним для Польщі, даний прийом навряд вдасться впровадити в історичних центрах, адже більшість будинків мають дах із черепиці, що виглядає досить естетично і доповняє так званий – «genius loci». На окрему увагу в дослідженні заслуговує реконструкція Площі Повстанців Варшави у м. Варшава (Eugene Henard, 2014). Багато дерев, кафе з фонтаном, водяна завіса і довгоочікуваний протягом багатьох років підземний паркінг – це найбільші зміни на площі повстанців Варшави. Це результат громадських консультацій, які місто провело наприкінці 2018 року. Це вже третій підхід до реконструкції цієї площі (Рис. 1 д, є). Раніше місто замінило тротуар і місця паркування на площі, а зелень посадили у величезні горщики. Зовнішній вигляд площі викликав багато суперечок, тому в минулому році мерія замінила огидні горщики багаторічниками і чагарниками, посадженими безпосередньо в землю, і деревами, які ростуть в спеціальних чашах. Найбільше змінюється система

зв'язку на площі. Вулиця повинна бути тільки з боку будівлі Нацбанку і короткий фрагмент між Świętokrzyska і Монюшко перед Prudentialem і будівлею TVP. Завдяки цим змінам існуючий острів із зеленню стане дитячою площадкою. Архітектурну концепцію на основі консультацій з громадськістю підготувала майстерня MAU Architecture & Urbanism. Всі записи концепції повинні бути включені в місцевий план землекористування. Під площею має бути збудовано чотириповерхове паркування на 420 автомобілів. Своє місце також змінить статуя Наполеона. Реконструйований монумент був створений зусиллями членів Почесного легіону. Будівництво пам'ятника прийняла в 2011 році Рада Варшави. Нова концепція площі передбачає її перенесення під будівлю адміністративного суду на вулиці Бодуена. У цій частині площі повинен бути побудований Сад Наполеона.

Рекреаційне середовище повинно забезпечувати населенню всі види комфорту – фізичного, біокліматичного, психологічного, естетичного. За результатами досліджень, проведених ЦНДП містобудування, психологічний комфорт для парків досягається тоді, коли в радіусі 25 м кількість відпочиваючих не більше 8 осіб. Сквер за сучасними нормами має займати площу з розрахунку 6 м. кв. на людину. Сквер – упорядкована й озеленена ділянка перед фасадом будівлі чи споруди різного функціонального призначення площею від 0,02 га до 2,0 га, яка є елементом архітектурно-художнього оформлення міст, призначена для короткочасного відпочинку. Загальні насадження становлять 75-85 %, доріжки, майданчики, алеї – 12-18 %, споруди і малі архітектурні форми – 2-5 %. До складу елементів облаштування скверів входять малі архітектурні форми: декоративні фонтани, діючі фонтани, лавки, садові меблі (Василенко Л.Г., 2017, с. 26 – 30). Важливого значення набуває розробка номенклатури зелених насаджень, використання сезонного використання. Розмір рослин визначає архітектурно-планувальне рішення таких невеликих ділянок короткочасного відпочинку, як сквери, таксономічний склад дендрофлори, асортимент однолітніх декоративних рослин, причини зниження декоративного ефекту (Марченко А.Б., Олешко О.Г., 2011, с. 131 – 134). При ландшафтній реконструкції історичного середовища можливо як збереження існуючого природного ландшафту так і створення штучного для кожної ділянки з нейтралізацією несприятливих, з естетичної точки, зору факторів. Дбайливе ставлення до рослинності, створення оптимальних умов для тимчасового відпочинку, продумане зонування, вибір типу покриття та ув'язка з рельєфом рівномірність розподілу потоків відвідувачів (Жихарева К.В., Слепцов О.С., 2016, с. 316 – 324). При реконструкції озелених територій виникає ряд питань, які необхідно вирішити: архітектурно-ландшафтна оцінка з метою виявлення композиційного потенціалу та естетичних особливостей території – основних функціональних зон та видових точок, як сприятливих, так і несприятливих, визначається наявність інженерних мереж, проводиться інвентаризація зелених насаджень з визначенням їх видового складу та сучасного стану. В історичному центрі міста обов'язково проводиться історичний аналіз ділянки та прилеглої території, які теж мають статус культурно-заповідних територій. Відтворення цілісного естетичного сприйняття, образного потенціалу відбувається лише на рівні формування просторових композицій, які впливають образ міста загалом. Система парків та скверів у центральній частині Відня, Риги, Праги – «зелені анфілади», заплановані при розробці генеральних планів, тому ці міста мають неповторну красу та гармонійність просторів (Порт В., 2017, с. 290 – 299). Аргументація художніх підходів дає підставу для подальшого дослідження динамічних процесів і перспектив розвитку художнього проектування з можливістю використання результатів науково-дослідної роботи в художньому проектуванні громадського та житлового архітектурного середовища (Praslova V.O., 2021, р. 7 – 15). Важливими стають питання використання історичної художньої спадщини, проблеми збереження стилістики благоустрою територій навколо пам'яток.

а

б

в

г

д

е

Рис.1. Прийоми створення нових рекреаційних зон в умовах реконструйованого історичного центру міста Варшава: а, б – озеленення будівлі Бібліотеки Варшавського Університету (фото автора Шевченко А.С.); в, г – створення зони короткочасного відпочинку перед Будівлею Суду (фото автора Шевченко А.С.); д, е – Вигляд Площі Повстанців у м. Варшава до реконструкції і після (foto: Tomasz Reich) <https://nowawarszawa.pl/plac-powstancow-warszawy-do-trzech-razy-sztuka/>

Висновки.

Ландшафтний дизайн сьогодні поняття значно ширше, ніж благоустрій і облаштування території, оскільки ним ставляться й вирішуються задачі взаємозв'язку зовнішнього середовища та інтер'єрів будівель, підвищення художньо-естетичного рівня, комфортного перебування людини в екологічно безпечному оточенні. Для короткочасного відпочинку в центральних зонах міст влаштовуються малі сади і сквери, які мають наступні характеристики: «відкритість» – взаємодію забудови рекреаційного комплексу з ландшафтным оточенням, необмежені території якого дають можливість його подальшого перспективного розвитку; «нелінійність» – дотримування меж цілісності об'єкта, запрограмованих параметрів рекреаційного комплексу з метою запобігання створення безперервної смуги забудови; «варіантність» – прогнозування розвитку рекреаційного комплексу на основі функціональних, територіальних, екологічних та інших обґрунтувань різних шляхів його можливої архітектурно-планувальної організації у відповідності до містобудівної концепції формування планувальних утворень вищих ієрархічних рівнів (курортно-рекреаційні зони, райони, системи).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Панченко Т. Ф., Рубан Л. І. та ін., 2014. *Функціонально-планувальна організація ландшафтно-рекреаційних об'єктів*. Матеріали 75-0ї науково-практичної конференції 15-18 квітня 2014 року. КНУБА, с. 173 – 183.
2. Eugene Henard, 2014. *Sylwetki osób związanych z GP i Urbanistyką*. [online] Доступно: [zhttp://urbnews.pl/sylwetki-osob-zwiazanych-z-gp-urbanistyka-eugene-henard/](http://urbnews.pl/sylwetki-osob-zwiazanych-z-gp-urbanistyka-eugene-henard/) z dnia 27.03.2014 r. [Дата звернення 6 жовтня 2021]
3. Василенко Л.Г., 2017. *Сквери історичної частини Києва*. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ: КНУБА, 47, с. 26 – 30.
4. Марченко А.Б., Олешко О.Г., 2011. *Аналіз сучасного стану зелених насаджень скверу біля торгових рядів м. Біла Церква*. Агробіологія. Білоцерківський національний аграрний університет. Біла Церква: БНАУ, 6 (86), с. 131 – 134.
5. Жихарева К.В., Слепцов О.С., 2016. *Реконструкція скверів в історичній частині міста на прикладі скверу на пл. Соборній в м. Біла Церква*. Архітектурний вісник КНУБА. Київ КНУБА, 10, с. 316 – 324.
6. Порт В (Щурова). 2017. *ЛАД: ландшафт, архітектура, дизайн*. Київ: HUSS, 612 с.
7. Praslova V.O., 2021. *Modern artistic approaches of architectural organization of public and residential environment*. Bulletin of Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, 84, p. 7 – 15. DOI: 10.31650/2415-377X-2021-84-7-15.

REFERENCES

1. Panchenko T. F., Ruban L. I. et al., 2014. *Functional-territorial organization of landscape-recreational objects*. Materials 75-0th scientific-practical conference 15-18 April 2014. KNUBA, p. 173 – 183.
2. Eugene Henard, 2014. *Profiles of people related to GP and urban planning*. [online] Available at: [zhttp://urbnews.pl/sylwetki-osob-zwiazanych-z-gp-urbanistyka-eugene-henard/](http://urbnews.pl/sylwetki-osob-zwiazanych-z-gp-urbanistyka-eugene-henard/) [Accessed 6 October 2021].
3. Vasylenko L.H., 2017. *Squares of the historical part of Kyiv*. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannya. Kyiv: KNUBA, 47, p. 26 – 30.
4. Marchenko A.B., Oleshko O.H., 2011. *Analysis of the current state of green areas of the park near the shopping malls in Bila Tserkva*. Ahrobiolohiia. Bilotserkivskyi natsionalnyi ahrarnyi universytet. Bila Tserkva: BNAU, 6 (86), p. 131 – 134.
5. Zhykhareva K.V., Sleptsov O.S., 2016. *Reconstruction of parks in the historic part of the city on the example of the square on pl. Soborni in Bila Tserkva*. Arkhitekturnyi visnyk KNUBA. Kyiv KNUBA, 10, p. 316 – 324.

6. Port V (Shchurova), 2017. *LAD: landscape, architecture, design*. Kyiv: HUSS, 612 s.
7. Praslova V.O., 2021. *Modern artistic approaches of architectural organization of public and residential environment*. Bulletin of Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, 84, p. 7 – 15. DOI: 10.31650/2415-377X-2021-84-7-15.

Шевченко А.¹, Щурова В.²

¹ Аспирант кафедры Дизайна архитектурной среды
Киевского национального университета строительства и архитектуры, Киев
anneten06@gmail.com

orcid.org/0000-0003-0178-5615

² Доцент кафедры Дизайна архитектурной среды
Киевский национальный университет строительства и архитектуры
viktoshchuro@gmail.com
orcid.org/0000-0001-8468-3280

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ СОЗДАНИЯ ЛАНДШАФТНЫХ ЗОН ДЛЯ ВРЕМЕННОГО ОТДЫХА

© Шевченко А., Щурова В. 2021

Аннотация. В статье рассмотрены последние исследования и публикации по градостроительству и ландшафтной архитектуре, классификация ландшафтно-рекреационных зон, разработанная разными учеными. Особое значение зонам отдыха и рекреационным пространствам для кратковременного отдыха придается в условиях реконструкции исторических центров городов. Центральные зоны городов наиболее доступны для проведения натурального обследования. Новые рекреационные общественные пространства, сформировавшиеся в центральных зонах европейских городов Польши, Австрии, Латвии, Чехии, – результат проведения архитектурных и ландшафтных конкурсов. Основные характеристики архитектурно-планировочной организации зависят от композиционных особенностей исторического окружения, определенных в результате авторского натурального обследования центральной зоны г. Варшава. Выделены основные требования и ограничения из нормативных источников для обеспечения физического, биоклиматического, психологического, эстетического комфорта жителей. Рассматривается возможность создания универсальных характеристик. Подчеркнута значимость подбора дендрологического материала для создания искусственного ландшафта и выражения индивидуальности места. Указан ряд вопросов, которые необходимо решить при реконструкции озелененных территорий: архитектурно-ландшафтная оценка с целью выявления композиционного потенциала территории, наличие инженерных сетей, инвентаризация зеленых насаждений с определением их видового состава и современного состояния. Для временного отдыха в центральных зонах городов устраиваются малые сады и скверы со следующими характеристиками: открытость – взаимодействие композиции застройки и благоустройства; «нелинейность» – пульсирующее пространство; "вариантность" – прогнозирование развития на основе функциональных, территориальных, экологических и других обоснований.

Ключевые слова: ландшафтно-рекреационные пространства, сквер, реконструкция озелененных территорий, ландшафтный дизайн.

Shevchenko A.¹, Shchurova V.²

¹ *Postgraduate student of the Department of Architectural Environment Design,
Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv*

anneten06@gmail.com

orcid.org/0000-0003-0178-5615

² *PhD of Architecture, Associate Professor of Architectural Environment Design
Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture*

viktoshchuro@gmail.com

orcid.org/0000-0001-8468-3280

EUROPEAN EXPERIENCE OF CREATING LANDSCAPE AREAS FOR TEMPORARY REST

© Shevchenko A., Shchurova V. 2021

Abstract. Optimization of the environment by means of landscaping is one of the most important scientific, social and economic tasks of today. Historical and contemporary public spaces are currently undergoing rapid change and this raises concerns about negative consequences.

The basis for writing the article were the conclusions and main provisions of scientific works of recent years. Attention paid to landscape issues at different urban planning hierarchical levels. The object is determined according to the typology of landscape and recreational objects of T. Panchenko. We present materials to clarify the requirements for the formation of parks and places of temporary recreation in the historical districts of the city in a useful article for research, authors K. Zhikhareva and Professor O. Sleptsov. The purpose of the article. Based on the analysis of landscape and recreational spaces of European cities to formulate the characteristics of temporary recreation areas in the central areas of cities. New recreational public spaces in the central areas of European cities of Poland, Austria, Latvia and Czech Republic – the result of architectural and landscape competitions. The main characteristics of the architectural and planning organization depend on the compositional features of the historical environment. Article present author's photographs of the exploration of the central zone of Warsaw. Highlighted the main requirements and restrictions from regulatory sources to ensure the physical, bioclimatic, psychological, aesthetic comfort of residents. The main characteristics of the architectural and planning organization depend on the compositional features of the historical environment. Author's field survey of the central zone of Warsaw determined. Allocate the basic requirements and restrictions from normative sources for maintenance of physical, bioclimatic, psychological, aesthetic comfort of inhabitants. The possibility of creating universal characteristics is considered.

The issue that needs to be addressed in the reconstruction of greenery: architectural and landscape assessment to identify the compositional potential of the territory, the main functional areas and species points. For temporary recreation in the central areas of cities, small gardens and squares have the following characteristics: openness, nonlinearity and dispersion.

Keywords: landscape and recreational spaces, square, reconstruction of green areas, landscape design.